

УДК [904.21 : 572] (477+478+498) «639»

ПРО ГРУПУ БРОНЗОВИХ ПРЕДМЕТІВ З ПОХОВАНЬ КУЛЬТУРИ ЧЕРНЯХІВ – СИНТАНА-ДЕ-МУРЕШ

Оксана Гопкало, Тетяна Рудич

Інститут археології НАН України
Україна, 04210, м. Київ, пр. Героїв Сталінграда, 12
e-mail: hopkalo@gmail.com, rudich@iananu.org.ua

У даній роботі ми розглянемо групу бронзових ужиткових речей з поховань культури Черняхів – Синтана-де-Муреш (надалі – ЧСМ). До групи входять ножі, пінцети, ножиці, вухочистки. Саме у контексті поховання ці речі можуть дати найбільш повну інформацію стосовно їх приналежності, функціонального призначення та сфери застосування. До того ж, знахідки з закритого комплексу, що, як правило, вужче датуються, знижують рівень ризику включення до аналізу випадкових речей, які представляють інші хронологічні зрізи. Окремі речі, що розглядатимуться, опубліковані, але повністю вся група аналізу не піддавалася. За існуючою класифікацією поховального інвентарю черняхівської культури, запропонованою Н.М. Кравченко, вказані категорії знахідок потрапляють до виду В – предметів виробничого, побутового, символічного та культового призначення, які вказують на зайняття, професію та соціальний статус [1]. Саме уточненню цієї тези присвячено дану роботу.

У роботі використана база даних поховань культури ЧСМ, яка містить інформацію про 7000 комплексів, з яких 5600 опубліковано.

Бронзові речі даної групи містяться у 70-ти похованнях, що складає біля відсотка від загальної кількості досліджених поховань, тобто їх знахідки не є масовими. Вони представлені як у наборах, так і поодинокими знахідками. У вибірці означених знахідок кількісно переважають бронзові ножі, вони присутні у 49-ти похованнях.

Ножі. Функціональне призначення ножів більш-менш прозоре, невизначеними лишаються питання їх престижності та сфери застосування.

З огляду на те, що бронза у даній хронологічний період представляє сплав більш вартісний, аніж залізо, присутність бронзових ножів можна очікувати у найбільш багатих похованнях, але статистичний аналіз надає іншу картину. У похованнях категорії Ib, за Ф. Бірбрауером [2], бронзовий ніж наявний

тільки у комплексі Бирлад – Валя-Сяке 507. Серед 53-х поховань категорії II а, за Ф. Бірбрауером, вони фіксуються всього у двох: Бирлад – Валя-Сяке 501 та Ізвоаре VIII, зокрема в останньому – у «гігієнічному» наборі, який містив бронзові: ніж, пінцет, вухочистку та голку й є другим за кількістю предметів. Найчисленніший набір (Нагірне II, 64) включав бронзові: ніж, пінцет, ножиці, вухочистку, голку та шило. Тобто бронзові ножі не належали до групи престижних предметів, але зрідка входили до інвентарю поховань черняхівської «верхівки».

Тепер розглянемо можливі сфери їх використання: 1) для ритуальних дій; 2) для медичних маніпуляцій; 3) для гігієнічних процедур; 4) в якості столових ножів.

1. Ритуальні ножі. У більшості тогочасних і хронологічно близьких народів Європи й Азії ножі широко використовувалися в обрядовій сфері. Насамперед маються на увазі ритуальні жертвоприношення, гадання на рештках тварин, збір рослин для приготування ритуальних напоїв, різні магичні дії. Ножі могли застосовувати також при обряді ініціації.

У тогочасних письмових джерелах інформація стосовно такого важливого сегмента суспільного життя, як релігійне, є досить обмеженою. Особливо це стосується варварських народів, бо значні регіони на мапі Європи виявилися поза зоною інформаційної досяжності античних авторів.

Греко-римські автори при описах ритуальних дій головну увагу надавали моментам екзотичним, при цьому рідко вдавалися до деталізації. Тобто, якщо писемні свідчення відносно того, в який спосіб та якими знаряддями здійснювалися жертвоприношення в окремих регіонах Європи ми маємо, то стосовно матеріалу, з якого робилися ці знаряддя інформація, є мізерною. Втім, навіть крихти цієї інформації дають можливість стверджувати, що окремі етнічні групи при здійсненні низки ритуалів уникали користуватися залізом. Досить детальний опис друдської церемонії надає Пліній

Старший. Він описує, що друїди зрізали омелу з дерева золотим серпом, а окремі трави для ритуальних дій (*samolus* та *selago*) треба було збирати без допомоги заліза [3].

Яких поглядів стосовно металу можливих ритуальних знарядь дотримувалися носії культури ЧСМ сказати важко – це цілком могла бути й бронза.

Ножі з нашої вибірки не відрізняються особливим оздобленням, яке можна прогнозувати для ритуальних речей. Головний їх масив має типологічних двійників серед залізних ножів: про окремі винятки ми будемо говорити нижче. Довжина леза ножів не є великою, хоча в окремих випадках така інформація відсутня. Лезом довжиною 5-6 см можна зрізати рослини для ритуальних напоїв, відрізати пасмо волосся в якості жертвоприношення, пустити краплю крові, зрештою, зарізати жертвовну курку.

Нами була зроблена кореляція наявності бронзових ножів з поховань зі статтю та віком похованих. З 49-ти поховань з бронзовими ножами антропологічні визначення мали тільки 26. З них 17 поховань належить дорослим, у тих випадках, коли можна було визначити стать, у шести могилах були чоловіки, у восьми – жінки. Три поховання належали людям молодого віку, коли кістяк не сформований і стать не можна визначити. Дев'ять поховань належали дітям, переважно першого дитячого віку – до семи років.

На просторах Європи римського часу фіксуються жерці обох статей. Зрозуміло, що діти такого малого віку до кола жерців належати не могли, хоча й могли знаходитися при храмах. Можна, звісно, припустити, що ми маємо справу з представниками жрецьких династій (існування таких династій фіксувалося у Давній Греції), але така версія стосовно наших матеріалів видається не надто переконливою. До того ж, предмети культу, як можна було б очікувати, мали б переходити у спадок наступнику, а не ставати частиною поховального інвентарю. Хоча серед етнографічного матеріалу й є винятки, наприклад, в окремих регіонах існувала традиція вішати над могилою шаманів їхні бубни.

У структурі поховального інвентарю культури ЧСМ знаряддя праці, за винятком веретен і голок, слабо представлені. Це може означати, що в уявленні носіїв культури про потойбічний світ праця не входила.

Все перелічене змушує доволі скептично оцінити версію ритуального призначення бронзових ножів з черняхівських поховань,

хоча зовсім відкидати її не можна.

2. Медичні інструменти. Ідея пов'язати бронзові ножі у межах черняхівської культури з медичними маніпуляціями виникла у зв'язку з тим, що медичні інструменти у сусідньому античному світі робилися, незважаючи на досить високий рівень обробки заліза, саме з бронзи та навіть міді. Медичний інструментарій знаходять і на античних пам'ятках Північного Причорномор'я [4], але найбільш репрезентативні та добре датовані набори походять з території Римської імперії. Знахідки саме повних наборів дозволили поіншому подивитися на окремі інструменти, які зустрічалися поодинокі під час розкопок пам'яток римського часу.

Першою такою революційною знахідкою у 1771 р. був набір інструментів з будинку «хірурга» у Помпеях. Саме він продемонстрував, що окремі вироби, які раніше інтерпретувалися як інструменти для роботи короoplastів в їх «бронзовій версії» використовувалися у медицині. Друга велика вибірка, зі 150-ти інструментів, походить з розкопок 1893 р. у Бадені. Вважають, що вони належали військовому лікарю одного з легіонів, який стояв у Південній Германії, комплекс датують 50-138 рр. н.е. Ще два комплекти походили з поховання хірурга у Бінгені та римської фортеці у Заальбургу, зруйнованої у II ст.н.е. [5].

Ці добре датовані набори медичних інструментів дозволили систематизувати та пов'язати їх з окремими розділами медицини. Вони містять: щипці для видалення зубів, ножі, спатоли, пінцети, голки, ножиці. Ці предмети і навіть медичні банки цього часу зроблено з міді та бронзи.

За функціональним призначенням хірургічні ножі розподілено на три групи: 1) з прямим лезом для нанесення неглибоких розрізів; 2) з випуклим лезом для глибоких ран; 3) вигнуті – для складних операцій. Операційні ножі були різними за формою та розмірами, навіть у межах своїх груп. Єдиною ознакою для медичних ножів різного призначення були бронзові ручки без будь-яких прикрас, інколи з насічками. Таку ручку було легше підтримувати у чистоті, а насічки не дозволяли ковзати інструменту у руці хірурга. Операційні ножі належали до категорії медичних інструментів, при виготовленні яких використовувалося залізо, але винятково для ріжучої частини [6].

Відомо, що лита бронза має практично таку ж саме міцність, як і коване залізо. Якщо порівнювати відносну міцність заліза та бро-

нзи за шкалою міцності Брінеля, то у цифрах матимемо таке співвідношення: лита бронза – 88, кована бронза – 228, коване залізо – 246 та вище. Перевагою заліза є можливість отримати більш твердий, в'язкий і гострий ріжучий край [7]. Очевидно, саме необхідність мати для окремих хірургічних втручань гострий ріжучий край операційного ножа і змушувала удосконалювати медичний інструментарій, зокрема, виготовляти хірургічні ножі із залізним лезом.

Зрозуміло, деякі делікатні медичні інструменти, особливо ті, при виготовленні яких використовувалося лиття, або тонка ковка, технічно було краще робити з бронзи, хоча ковальська справа у Римській імперії була на досить високому рівні. І хоча такі предмети, як ножиці, пінцети, голки мали цілком пристойних залізних двійників в інших сферах людської діяльності, медики все ж надавали перевагу бронзовим інструментам. Пояснити це важко, але ми можемо висловити декілька припущень. Медицина досить довго була сферою досить консервативною. Так, на розробках римських авторів Галена та на роботі Цельса вчилися ще у XVIII ст. Римські медики могли наслідувати грецьку традицію, а знахідки у грецьких містах свідчать, що там медичний інструментарій робився з бронзи. У Давній Греції медицина в окремі періоди була пов'язана з релігійними культами. Існувала храмова медицина при святилищах Асклепія з певними релігійно-містичними елементами. До того ж, бронза мала легкий сакральний флер, бо існували уявлення, що удари бронзи відганяють злих духів [8]. Тож римські медики цілком могли наслідувати грецьку медичну традицію.

Можливо, ми маємо справу з більш прагматичними речами. Звісно, античні медики не проводили клінічних експериментів стосовно того, наскільки швидше заживляються рани, нанесені бронзовими або залізними знаряддями, але у процесі практики вони могли помітити, що бронза є менш агресивним матеріалом при вторгненні до людського організму. Від себе зазначимо, що інколи до рук антропологів потрапляють кістяки з бронзовими наконечниками стріл, які потрапили у кістку та міцно у ній застрягли. В окремих випадках ці наконечники не змогли або побоялися витягти та людина продовжувала з ними жити. Фіксуються окремі випадки регенерації кісткової тканини довкола наконечника або його уламка та навіть капсуляція бронзового наконечника стріли. Подібних випадків з учас-

тю тогочасних залізних наконечників нам спостерігати не довелося. Можливо, вони і будуть зафіксовані, але, скоріше за все, для більш пізнього й якісного заліза.

Якщо у римську добу використовувався металевий посуд, то це була переважно бронза, срібло або золото. Думається, це диктувалося не лише моментами престижності або естетичною стороною справи, оскільки ці метали були зручнішими для художньої обробки. Вироби з них легше підтримувати у чистоті, оскільки вони помітно менше окислюються. Так, вже вироблялися залізні казани, але римські легіонери все ж надавали перевагу бронзовим.

Тогочасні медики помітили, скоріше за все, і те, що бронза має кращу теплопровідність, тобто краще нагрівається, і рану, наприклад, краще припікати саме виробами з бронзи.

Всі ці побутові спостереження сприяли створенню репутації бронзи, як сплаву, більш лояльному до організму людини, який краще використовувати у медичних і косметичних цілях, аніж залізо.

Бронзові ножі з поховань черняхівської культури цілком могли використовуватися у медичних цілях. Звісно, вони поступалися в якості римським зразкам, не мали такого різномаяття форм, а також характерних для більшості римських хірургічних ножів бронзової ручки зі спеціальним розширенням на кінці, яке використовували в якості припікачки: але ніж римського професійного хірурга та повинен бути кращим від бронзового ножа з більш віддалених регіонів за лімесом.

Серед бронзових ножів із черняхівських поховань трапляються екземпляри, які мають точні аналогії серед римського медичного інструментарію. Вони невеликі за розмірами, мають тонку виту ручку, лавроподібне лезо. Вважається, що ножі лавроподібної форми рідко мали ріжучий край, їх частіше використовували, щоб розсунути краї ран при оперативному втручанні. У тих випадках, коли вони мають ріжучий край, їх можна розглядати як скальпелі. Довгі ручки могли використовуватися для перевірки вуха, нанесення мазі, в якості зонда. У похованнях черняхівської культури вони знайдені у комплексах: Коблеве 11, Війтенки 69 та у культурному шарі могильника Лохвиця [9]. Е.О. Симонович і М.В. Любічев [10] розглядають їх як медичні інструменти.

3. В якості гігієнічних пристроїв. Польські дослідники вважали бронзові ножі бритвами. Втім, римські бритви інакших форм, бронзові або біметалеві: з залізним лезом і

бронзовою ручкою. Більшість варварів, як відомо за іконографічними даними, мали довге волосся, вуса та бороди [11]. З народів Європи звичай голитися був поширений серед кельтів, у Римі та, можливо, серед частини греків. Гіпотетично серед носіїв культури ЧСМ могли голитися вихідці з цих етнічних груп або люди, що потрапили під їх культурний вплив. Наприклад, багате поховання з Бирлад – Валя-Сяке 507, судячи за перетвореним на підвіску ауреусом, належало воїнові-федератові. Вповні можливо, що повернувшись додому, цей чоловік продовжував голитися.

4. Столове приладдя. У низці поховань (сім випадків) бронзові ножі присутні разом із залізними: вони чітко демонструють, що побутове призначення їх було різним. Так, у похованні Нагірне II, 64 залізний ніж знаходився серед кісток тварини і, скоріш за все, був столовим приладдям, у той самий час, як бронзовий ніж входив до складу поясного гаманця з іншими предметами. Хоча зовсім відкидати ідею використання бронзових ножів в якості столового приладдя не варто, бо, наприклад, у «князівському» похованні у Рудці серед напутньої м'ясної їжі був покладений срібний ніж.

Найбільше питань викликає призначення бронзових ножів у дитячих похованнях: вони могли виступати як предмет особистої гігієни, наприклад, для стрижки волосся, або як столове приладдя.

Пінцети. Бронзові пінцети істотно поступаються кількості ножів у похованнях культури ЧСМ. Питання сфери їх застосування також є дискусійним. Версія про їх використання для релігійних відправ відпадає відразу. Пінцети використовувалися при окремій ремісничій діяльності, але це не потребує залучення саме бронзових виробів. Тобто залишається сфера особистої гігієни, косметики та медицина. У такій якості їх і розглядають [12]. Пінцети у культурах центрально-європейського кола частіше трапляються у чоловічих похованнях [13], що може пояснюватися приношенням у чоловічі могили жіночих речей.

Медики Давнього Рима використовували пінцети в офтальмології, травматології, урології, хірургії, гінекології. Пінцети з кінцями, які сходяться (вони мало відрізняються від туалетних) призначалися для звільнення операційного поля від волосся.

У черняхівському світі у пінцетів у сфері надання медичної допомоги були, скоріше за все, більш скромні завдання. Їх цілком могли використовувати, щоб вийняти уламок кістки

з рани, скалку, комаху з вуха. Тобто бронзові пінцети могли мати досить широку сферу використання і саме цим зумовлений вибір бронзи в якості металу для їх виготовлення. Хоча і для звичайних косметичних процедур цей метал міг розглядатися як більш дружній.

Ножиці. Бронзові ножиці знайдено лише у п'яти похованнях (Вила-Ярузькі, пох. 1926 р., Заячівка 9, Малаєшти 15, Нагірне II, 18 та 64) [14]. Їхні розміри: 4,6; 4,9; 6,6; 7,6; 5,2 см відповідно, тобто вони належать до зменшених копій античних зразків. У більшості випадків вони знайдені разом з бронзовими ножем і голкою. Всі поховання належать дорослим людям, але антропологічні визначення є для трьох: двох жінок (Заячівка 9, Малаєшти 15) та чоловіка (Нагірне II, 64). У всіх випадках, за винятком поховання у Вилах-Ярузьких, про яке ми не маємо відповідної інформації, умови знахідок цих предметів майже тотожні: у торбинці-гаманці-чохлі на поясі. П.І. Хавлюк так змальовує знахідку: «Біля пояса був невеликий шкіряний чохол... виготовлений з тонкої шкіри... і зшитий досить густим швом».

Ножиці могли бути використані у перукарських цілях – для підрізання волосся чи бороди, але виникає питання, чому не можна було застосувати для цього більш гострі залізни. Так само не має однозначної відповіді на питання про характер такої процедури: гігієнічний або ритуальний.

Ножиці могли застосовуватися при медичних маніпуляціях: підготовці площі для оперативного втручання, відрізання краю шкіри на рані, відрізання перев'язочного матеріалу і т.ін. Принаймні, бронзові ножиці входять в усі відомі хірургічні набори римських хірургів.

Походження маленьких ножиць в ареалі культури ЧСМ не визначене. Спеціальна робота, присвячена мініатюрним ножицям із поховань пшеворської, вельбарської та любшицької культур [15], дозволяє відмовитися від ідеї проникнення цих речей із ареалів вказаних культур.

Вухочистки. Бронзові вухочистки походять із чотирьох поховань культури ЧСМ, у тому числі з двох найбільших наборів, про які йшла мова вище (Нагірне II, 64 й Ізвоаре VIII). Ще у двох випадках (Романове Село 7 та Черкаси 64) вони представлені поодинокими знахідками.

В античному світі вухочистки входили до гігієнічних наборів разом з пінцетом і пластинкою для видалення кутикули.

Територія. Бронзові вироби нашої групи трапляються у похованнях культури ЧСМ на всій території її поширення. Але чітко вима-

льовується значна концентрація цих предметів у південно-західній її частині (Західна Україна, Молдова, Румунія, західна частина Північного Причорномор'я). Найбільша кількість знахідок спостерігається на могильниках: Міхелешень, Бирлад – Валя-Сяке, Тиргшор, Спанцов, Нагірне II. Це може бути пов'язано з більшою близькістю цих районів до родовищ мідної руди. Але, скоріше за все, це обумовлено і більшим попитом на подібні речі саме у цьому регіоні, суміжному з провінційно-римським світом. Представники античного світу приділяли значну увагу гігієні та медицині. Окремі елементи такого підходу поширювалися і на сусідні території. Зокрема носіями цих ідей були римські легіонери, серед яких, починаючи з II ст., був істотний відсоток греків. Легіонери серйозно опікувалися своїм здоров'ям. Так, у легіонерів Нижньої Мезії у великій пошані був культ бога-цілителя Асклепія. Саме з приходом легіонів до Херсонесу й Ольвії пов'язують виникнення там святилищ на честь Асклепія та Гігієї [16].

Бронзові речі розглянутої нами групи, очевидно, були поліфункціональними: більшість з них могла використовуватися як для надання медичної допомоги, так і для гігієнічних і косметичних процедур. Те, що вони робилися з бронзи, яка мала певне сакральне навантаження, може відбивати вплив греко-римських уявлень.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Кравченко Н.М. О методике социологического анализа погребального обряда черняховской культуры / Надежда Михайловна Кравченко // Исследования социально-исторических проблем в археологии. – К.: Наукова думка, 1987. – С. 221.
2. Bierbrauer V. Ostgermanische Oberschichtgräber der römischen Kaiserzeit und des frühen Mittelalters / V. Bierbrauer // *Archeologia Baltica*. – 1989. – Т. VIII (Peregrinatio Gothica. II) – S. 38-106.
3. Пиготт С. Друиды / С. Пиготт. – М.: Центрполиграф, 2005. – С.126.
4. Хомчик М.А. Хірургічні інструменти з Ольвії / М.А. Хомчик // *Археологія*. – 1991. – № 3. – С. 63-68; Лейбенсон Ю.Т. *Ars medica* Северопонтийских городов в античную эпоху / Ю.Т. Лейбенсон // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Исторические науки». – 2014. –

Т. 27 (66), № 4. – С. 26-40.

5. Финогенова С.И. Античные медицинские инструменты / С.И. Финогенова // *Советская археология*. – 1967. – № 1. – С. 147-161.
6. Там само.
7. Collis J. *The European Iron Age* / J. Collis. – London-New-York: Routledge, 2003. – P. 34.
8. Папанова В.А. Урочище Сто могил (некрополь Ольвии Понтийской). – К.: Знання України, 2006. – С. 218.
9. Сымонович Э.А. Коблевский и Ранжевский могильник около г. Одессы / Эраст Алексеевич Сымонович // *Могильники черняховской культуры*. – 1979. – С. 69, Рис. 3, 14; Любичев М.В. Погребение с римским импортом на могильнике черняховской культуры Войтенки (Восточная Украина) / М.В. Любичев // *Ostrogothica*. – Харьков, 2009. – С. 73, 77, Рис. 5, 1-3. Березовец Д.Т., Петров В.П. Лохвицкий могильник / Д.Т. Березовец, В.П. Петров // *Материалы и исследования по археологии*. – 1960. – № 82. – С. 96, 98, Табл. 1:26.
10. Симонович Е.О. Хірургія в черняхівську епоху / Эраст Олександрович Симонович // *Середні віки на Україні*. – Вип. 1. – К., 1971. – С. 83-87; Любичев М.В. Указ. соч.
11. Гопкало О.В. Костюм «варваров» на диптихе из Хальберштадского собора / О.В. Гопкало // *Лесная и лесостепная зоны Восточной Европы в эпохи римских влияний и Великого Переселения народов*. Конференция 4. Ч. 1. – Тула, 2015. – С. 292-308.
12. Магомедов Б. Черняховская культура. Проблема этноса. – Lublin: *Mon.Stud.Gothica I*, 2001. – С. 83.
13. Godłowski K. *Kultura przeworska* / K. Godłowski // *Prahistoria Ziemi Polskich*. – Wrocław-Warszawa-Kraków, 1984. – S. 77.
14. Тиханова М.А. О локальных вариантах черняховской культуры / М.А. Тиханова // *Советская археология*. – 1957. – № 4. – С. 186, Рис. 13; Хавлюк П.І. Заячівський могильник черняхівської культури / П.І. Хавлюк // *Археологія*. – 1974. – Т. 14. – С. 70, Рис. 3:11; Федоров Г.Б. Малаештський могильник / Г.Б. Федоров // *Материалы и исследования по археологии*. – 1960. – № 82. – С. 268, 269, Рис. 19:8; Гудкова А.В. Отчет Буджакской экспедиции о раскопках могильника ЧК Нагорное II в Ренийском районе Одесской области в 1989 г. / А.В. Гудкова // *Научный архив ИА НАНУ*. – № 1989/18. – С. 40; Гудкова А.В. Полевой отчет Буджакской экспедиции о раскопках могильника черняховской культуры Нагорное II в Ренийском районе Одесской области / А.В. Гудкова // *Научный архив ИА НАНУ*. – № 1991а/26. – С. 33.
15. Florkiewicz I. Miniaturowe nożyce w inwentarzach grobowych kultury przeworskiej, wielbarskiej i luboszyckiej / I. Florkiewicz // *Archeologie Barbarů 2010: hroby a pohřbiště Germánů mezi Labem a Dunajem* (Studia Archaeologica Suebica). – Olomouc, 2011. – S. 329-353.
16. Русяева А.С. Религия понтийских эллинов в античную эпоху / А.С. Русяева. – К.: Стило, 2005. – С. 436-440.

Гопкало Оксана, Рудич Тетяна *Про групу бронзових предметів з поховань культури Черняхів – Синтана-де-Муреш*

У статті на основі аналізу групи бронзових предметів з поховального інвентарю культури Черняхів – Синтана-де-Муреш та їх античних зразків розглядається можливе функційне призначення у варварів.

Ключові слова: культура Черняхів – Синтана-де-Муреш, поховання, бронзові ножі, пінцети, ножиці, вухочистки

Гопкало Оксана, Рудич Тетяна *О группе бронзовых предметов из погребений культуры Черняхов – Синтана-де-Муреш*

В статье на основе анализа группы бронзовых предметов из погребального инвентаря культуры Черняхов – Синтана-де-Муреш и их античных образцов рассматривается возможное функциональное назначение у варваров.

Ключевые слова: культура Черняхів – Сынтана-де-Муреш, погребения, бронзовые ножи, пинцеты, ножницы, ухочистки

Gopkalo Oksana, Rudych Tetiana *About bronze things from graves of Cherniachov – Sîntana de Mureş Culture*

Among Chernyachov – Sîntana de Mureş Culture's grave goods bronze objects: knives, pinsers, scissors, ear picks were found. Most of these things are published, but they have never been analyzed together. These items belong to grave goods categories, which point to occupations, business and social status, by N.M.Kravchenko. The aim of this article is to establish the function of these objects. On the basis analysis of seventy the Chernyachov – Sîntana de Mureş Culture's graves were suggested that they used with medical and hygienic purposes. In particular knives could use for rituals, medical manipulations, hygiene and cutleries; pinsers and scissors used probably in sphere personal hygiene, cosmetic and medicine; ear picks used for hygienic aim. Finds of these objects are concentrating on the west part of Chernyachov – Sîntana de Mureş Culture's area. Population of this regions were neighbours of provincial-roman population. Ancient peoples cared for to their health: hygiene and medicine. Some elements of this approach extended to neighboring areas. In particular, carriers of these ideas have been Roman legionaries, among which, starting from the II century AD was a significant percentage of Greeks. Legionnaires seriously cared about their health. Thus, the legionnaires Lower Moesia was at a premium cult of the god-healer Asclepius. Cults of Asclepius and Hygieia appeared in Hersonissos and Olbia with legioners. So, bronze objects from Chernyachov – Sîntana de Mureş Culture's grave goods were polyfunctional, most of them could be used for medical assistance and for hygienic and beauty treatments. The fact that they were made of bronze, which had a certain sacred burden reflects the influence of Greco-Roman ideas.

Keywords: Cherniachov – Sîntana de Mureş Culture, graves, bronze: knives, pinsers, scissors, ear picks

Рецензенти:

Гаврилюк Н.О., д.і.н., ст. наук. співр.

Симоненко О.В., д.і.н., професор

Надійшла до редакції 01.11.2016 р.